

HØRINGSNOTAT – ORGANISERING AV DEN SIVILE RETTSPLEIE PÅ GRUNNPLANET I POLITIET

1 Innledning

Med «den sivile rettspleien på grunnplanet» (SRGP) menes forliksrådene, den alminnelige namsmannsfunksjonen (tvangsfullbyrdelse og gjeldsordning), stevnevitnefunksjonen og enkelte andre rettspleiegjøremål som utføres på nivået under tingrettene, som lensmannsskjønnene og enkelte oppgaver i forbindelse med arv, skifte og konkurs. I 2015 ble det ført inn 538 820 nye saker i politiets saksbehandlingssystem for sivile saker, hvor saker om utlegg utgjorde 335 235 og antallet forliksrådssaker var 93 873.

I juni 2015 fattet Stortinget vedtak om iverksetting av nærpolitireformen, jf. Innst. 306 S (2014-2015) Innstilling fra Justiskomiteen om endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen). Til grunn for Stortingets behandling lå Prop. 61 LS (2014-2015) Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen). Høringsnotatet her er i hovedsak en oppfølging av nærpolitireformens konklusjoner knyttet til den sivile rettspleie på grunnplanet.

Det første hovedtemaet i høringsnotatet er organiseringen av den sivile rettspleie i politiet. I dag er det slik at hver lensmann og enkelte politistasjonssjefer er namsmann og ivaretar de andre SRGP-gjøremålene i sitt distrikt med mindre det er en namsfogd som utfører oppgavene. Nærpolitireformen slo fast at for å sikre god faglig kompetanse i oppgaveløsingen bør det åpnes for at oppgavene innen den sivile rettspleien på grunnplanet kan samles for større områder enn det enkelte lensmanns- eller politistasjonsdistrikt. Forslaget i høringsnotatet åpner for at én lensmann, politistasjonssjef eller namsfogd kan utføre oppgavene for flere lensmanns- eller politistasjonsdistrikter. En slik ordning vil åpne for at det kan etableres større namsmannsdistrikter. Den nærmere inndeling foreslås lagt til Kongen med mulighet for delegering.

Når det gjelder spørsmålet om hvilke sivile rettspleieoppgaver som skal ligge til politi- og lensmannsetaten, er det i nærpolitireformen konkludert med at de fleste av dagens oppgaver fortsatt skal ligge hos politi- og lensmannsetaten – som blant annet tvangsfullbyrdelse, gjeldsordning og stevnevitnefunksjonen. Det ble videre presisert at sekretariatsfunksjonen for forliksrådet har sammenhenger med namsmannsoppgaven som tilsier at funksjonen fortsatt bør ligge hos politiet, men at oppgaven må ses i sammenheng med kommunereformen. Det foreslås i høringsnotatet at sekretariatsfunksjonen fortsatt skal ligge hos namsmannen.

Det andre hovedtemaet i høringsnotatet er «lensmannskjønn». Politi- og lensmannsetaten administrerer i dag ulike typer skjønn i henhold til bestemmelser i en rekke ulike lover (oreigningslova, friluftsløven, lov om løysingsrettar, matrikkellova, plan- og bygningsloven med flere). Nærpolitireformen konkluderte med at politi- og lensmannsetaten bør avlastes denne oppgaven, og forslagene i høringsnotatet tar sikte på det. For de fleste av skjønnene foreslås at jordskifteretten overtar oppgaven, men det foreslås også andre løsninger.

2 Organisering av politiets oppgaver med den sivile rettspleie på grunnplanet

2.1 Bakgrunn og historikk

Sammen med domstolsapparatet er namsmannsfunksjonen en del av en rettsorden som sikrer at individer, grupper og selskaper kan feste lit til at avtaler holdes. En velfungerende namsmannsfunksjon er svært viktig for å opprettholde betalingsmoralen i samfunnet og er dermed av stor betydning for kredittgivning og omsetning. Dersom et pengekrav ikke betales

innen forfall, kan kreditor søke å få det inndrevet ved hjelp av rettsapparatet (tvangsfullbyrdelse). Normalt kreves at det er avsagt dom for kravet, med mindre det foreligger et særlig tvangsgrunnlag. Også andre krav enn krav på penger kan kreves tvangsfullbyrdet. Namsmannen og tingretten er de alminnelige namsmyndighetene og gjennomfører tvangsfullbyrdelsen. Oppgaven som «alminnelig namsmann» ligger til lensmenn, politistasjonssjefer og namsfogder.

Innkrevingsoppgaver har vært en lensmannsoppgave helt siden lensmannsetaten vokste frem rundt inngangen til det 13. århundre. Det har i den norske lensmannstradisjonen vært et vesentlig element at politigjøremål og sivile gjøremål, herunder tvangsfullbyrdelse, er blitt ivaretatt av de samme enheter. Lensmannslovutvalget, NOU 1991: 29, la til grunn at namsmannsoppgavene hadde positive bieffekter og konkluderte med at disse (i motsetning til bidragsfogdoppgavene) fortsatt burde ligge i lensmannsetaten. Det har også hatt betydning for plasseringen av disse oppgavene at lensmanns- og politietaten har hatt, og har, en desentralisert struktur som gjør etaten særlig egnet til å ivareta dem. Oppgavene fulgte med da lensmannsetaten og politietaten ble forent til én etat, politi- og lensmannsetaten, i 1994.

For å ivareta særlige behov er det også gitt namsmyndighet til særnamsmenn. Flere offentlige kreditorer har kompetanse som særnamsmenn, noe som innebærer at de selv kan sikre egne krav uten hjelp fra det alminnelige namsmannsapparatet. Offentlige innkrevere som utøver særnamsoppgaver er skatteetaten, skatteoppkreverne i kommunene, Statens innkrevingsssentral og Arbeids- og velferdsetatens innkrevingsssentral. Kompetansen til særnamsmennene er mer begrenset enn den alminnelige namsmannens kompetanse. Kompetansen varierer også særnamsmennene imellom. Høringsnotatet her berører ikke særnamsmennene.

Namsmannsfunksjonen var tidligere – frem til 2006 – organisert på ulike måter i ulike deler av landet. Lensmannen var namsmann i sitt lensmannsdistrikt, og som hovedregel besto et lensmannsdistrikt av en kommune. Utenfor lensmannsdistriktene var namsmannsoppgavene lagt til namsmannsavdelinger på tingrettsnivå eller til kommunale underfogder. I tillegg var det andre ordninger, herunder at namsmannsfunksjonen ble lagt til lensmannen i et nabadistrikt eller til lensmenn med bare sivile oppgaver.

Med virkning fra 1. januar 2006 ble den sivile rettspleie på grunnplanet, herunder namsmannsoppgavene, samlet i politi- og lensmannsetaten. Ved at den sivile rettspleie også utenfor de tradisjonelle lensmannsdistriktene ble lagt til politiet, fikk man en mer enhetlig organisering av namsmannsfunksjonen i alle deler av landet. «Politimodellen» er inngående drøftet i Ot.prp. nr. 43 (2003-2004) om lov om endringer i rettergangslovgivningen m.m. (organiseringen av den sivile rettspleie på grunnplanet).

Politiets desentraliserte struktur og kostnadseffektive oppgaveløsning var et viktig argument for å ha oppgavene i politi- og lensmannsetaten. Tanken var videre at endringen ville effektivisere ressursutnyttelsen i justissektoren, og det ble blant annet tatt sikte på å frigjøre kapasitet i politiet til andre oppgaver. Potensialet for rasjonalisering ble antatt å ligge i de muligheter som det enhetlige overordnede ansvaret for gjøremålene ville gi, samt i den nære tilknytningen mellom forliksrådet og namsmannen, som blant annet ville medføre en effektiv håndtering av ordningen med at fordringshavere kunne begynne innkrevingen hos namsmannen i stedet for hos forliksrådet som ble innført samtidig.

I juni 2015 fattet Stortinget vedtak om iverksetting av nærpolitireformen. Målet med reformen er et nærpolti som er operativt, synlig og tilgjengelig, og som har kapasitet og kompetanse til å forebygge, etterforske og påtale kriminelle handlinger, og sikre innbyggernes trygghet. I Prop. 61 LS (2014-2015) Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen) gikk regjeringen inn for at oppgavene med tvangsfullbyrdelse, gjeldsordning, hovedstevnevitne og notarius publicus fortsatt skal ligge hos politiet, men at

oppgavene skal kunne samles i større enheter enn det enkelte lensmannskontor eller den enkelte politistasjon. Om plasseringen av sekretariatet for forlikrådet ble det påpekt at det er sammenhenger mellom namsmannsoppgavene og forlikrådene som tilsier at også funksjonen som sekretariat for forlikrådene bør beholdes i politiet, men at oppgaven må ses i sammenheng med kommunereformen.

2.2 Kort om oppgaver og dagens organisering av den sivile rettspleie på grunnplanet

Politiet utfører i dag størsteparten av oppgavene innenfor den sivile rettspleien på nivået under tingrettene. Kompetansen til å utføre disse oppgavene er lagt til hver enkelt lensmann, enkelte politistasjonssjefer og namsfogder. Politiets gjøremål er i det alt vesentlige følgende:

- Namsmannsfunksjonen,
 - utføre oppgaver i medhold av tvangsfullbyrdelsesloven, blant annet utlegg, fravikelser, tvangssalg av løsøre m.m.,
 - gjennomføring av midlertidig sikring i medhold av tvisteloven (arrest og midlertidig forføyning),
 - behandle gjeldsordningssaker,
- sekretariat for forlikrådet (forlikrådene ligger administrativt under Justis- og beredskapsdepartementet og forlikrådsmedlemmene utnevnes av kommunene),
- stevnevitnefunksjonen og
- enkelte andre rettspleiegjøremål som skjønn og takster og enkelte oppgaver i forbindelse med arv, skifte og konkurs.

I starten av 2015 var det, ifølge tall fra Politidirektoratet, 261 lensmannsdistrikter og 64 politistasjonsdistrikter. Av politistasjonsdistriktene har 43 sivile rettspleieoppgaver. Namsfogdene utøver oppgavene for de øvrige politistasjonsdistriktene. Det er i dag 12 namsfogddistrikter som i hovedsak dekker de største byene i landet (Oslo, Bergen, Fredrikstad, Kristiansand, Trondheim, Tromsø og Karlsøy, Stavanger, Sandnes, Asker og Bærum, Skedsmo, Tønsberg, samt Skien og Porsgrunn). Namsfogdkontorene ledes av en namsfogd.

Ettersom dagens lovverk ikke gir adgang til å samle de sivile rettspleieoppgavene for flere lensmannsdistrikter, forutsetter samling av disse oppgavene at man slår sammen lensmannsdistrikter. Dette har skjedd i Follo og Hordaland politidistrikter. Follo politidistrikt er med virkning fra 1. juni 2010 omorganisert fra elleve politistasjoner og to lensmannsdistrikter til to politistasjonsdistrikter. I Hordaland har man gått fra 22 til 11 lensmannsdistrikter, mens namsmannsfunksjonen i Bergen kommune ligger hos namsfogden.

Tilsvarende lovforankrede organisatoriske bindinger finnes ikke for organiseringen av forvaltningsoppgavene (utstedelse av pass, våpenforvaltning, godkjenning av vaktelskaper, førerkort og kjøresedler m fl). I flere distrikter har man samlet disse oppgavene i egne forvaltningsenheter, eller man har samlet enkeltoppgaver hos utvalgte driftsenheter.

2.3 Sentralisering av gjeldsordningssakene

Ved lov 14. mai 2014 nr. 17, som trådte i kraft 1. juli 2014, er det i gjeldsordningsloven § 2-1 første ledd åpnet for at saker om gjeldsordning kan samles hos enkelte namsmenn. Myndigheten til å fastsette hvilke namsmenn i et politidistrikt som skal utføre oppgaven, er lagt til Kongen, med adgang til delegering. Formålet med lovendringen er bedre ressursutnyttelse og tryggere saksbehandling.

Før lovendringen skulle en gjeldsordningssøknad leveres til namsmannen (lensmann, namsfogd eller politistasjonssjef) på det sted der skyldneren bor. Det var forutsatt at både mottak av søknader og den øvrige saksbehandlingen skulle skje hos den lokale namsmannen.

I Prop. 61 LS (2014-2015) om nærpolitireformen ble det understreket at i forbindelse med lovarbeidet med å samle namsmannsoppgavene i større enheter ville departementet se disse reglene i sammenheng med gjeldsordning. Det ble påpekt at hensynet til innbyggernes rettssikkerhet må ivaretas, siden dette er saker som kan være av stor betydning for den enkelte.

2.4 Andre nordiske lands ordninger

Den *svenske* kronofogden er siden 2008 en selvstendig forvaltningsmyndighet under det svenske finansdepartementet. Kronofogden har som oppgave å inndrive ubetalte fordringer, fastsette ubestridte krav (betalningsföreläggande), og motta og avgjøre søknader om gjeldssanering.

I *Danmark* gjennomføres tvangsfullbyrdelse av sivile krav som hovedregel ved «fogedretterne», som er en særlig avdeling ved byrettene. Fogedrettens oppgaver omfatter betalingspåkrav og inkassosaker, utleggssaker, tilbakeleveringsforretninger, utkastelse/fravikelse, tvangsauksjoner over fast eiendom, saker om utøvelse av foreldremyndighet og samvær, bistand til opprettholdelse av forbud og påbud, og foreløpig sikring.

Fogedrettene benytter seg av politiets assistanse i flere sammenhenger. Politiet bistår fogedretten blant annet i forbindelse med forkynnelse, enten ved at politiet anmodes om å fremskaffe relevant informasjon eller ved at saken sendes til politikretsen med anmodning om forkynnelse. Politiet bistår også når en fordringshaver ber om at en uteblitt skyldner fremstilles til et fogedmøte om en utleggsforretning. I saker om samvær med barn kan fogedretten be politiet om assistanse til å hente barnet.

Politiet assisterer også fogedretten ved utkastelse, både ved mislighold av leieforhold og etter endt tvangsauksjon. Det er generelt politiets oppgave å opprettholde ro og orden ved utkastelsen. I saker om mislighold av leieforhold tar politiet også vare på og registrerer eventuelt innbo med sikte på senere tvangsauksjon.

I *Finland* er det utsökningsväsendet som står for tvangsfullbyrdelse av fordringer. Utsökningsväsendet er organisert i 22 distrikter med en utsökningsmyndighet i hvert av dem, bestående av lokale utmätningsmän som bistås av häradsutmätningsmän. Selve tvangsfullbyrdelsen er det de 22 distriktene som står for. Utsökningsväsendets er underlagt Riksfogdeämbetet som sentral forvaltningsmyndighet, som igjen ligger under Justitieministeriet.

2.5 Organiseringen av namsmannsfunksjonen

2.5.1 Gjeldende rett

Det følger av tvangsfullbyrdelsesloven § 2-2 hvem som er den alminnelige namsmann. Lensmannen er namsmann i lensmannsdistrikter. I politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver er politistasjonssjefen namsmann. I namsfogddistrikter er namsfogden namsmann. Namsfogdkontorene har bare sivile rettspleieoppgaver.

Videre følger det av politiloven § 16 fjerde ledd at Kongen kan bestemme at enkelte namsfogder skal ligge direkte under Politidirektoratet. I dag er namsfogden i Oslo direkte underlagt Politidirektoratet.

Lensmannsdistrikter, namsfogddistrikter og politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver skal omfatte én eller flere hele kommuner, jf. politiloven § 16 annet ledd.

Namsmennene kan overlate gjøremål til sine underordnede i den grad regler gitt av departementet åpner for det, jf. tvangsfullbyrdelsesloven § 2-9 annet ledd jf. politiloven § 29 annet ledd og departementets brev til Politidirektoratet 20. desember 2005. I praksis utføres oppgavene primært av namsfullmektiger uten politiutdannelse.

2.5.2 Forslag til lovendringer

Forslag til endringer i politiloven

I Prop. 61 LS (2014-2015) om nærpolitireformen ble det konkludert med at namsmannsfunksjonen fortsatt skal ligge til politi- og lensmannsetaten, se særlig kapittel 7.4.5. Nærpolitireformen konkluderte samtidig med at det bør åpnes for at oppgaven med tvangsfullbyrdelse organiseres i større enheter.

For å legge til rette for større enheter vil det sentrale være å løse opp i lovforankringen om at hver enkelt lensmann er namsmann i sitt distrikt. Det foreslås derfor at det åpnes for at oppgaven som namsmann kan ivaretas av én lensmann, politistasjonssjef eller namsfogd for flere lensmanns- og politistasjonsdistrikter i samme politidistrikt. En slik ordning skaper fleksibilitet ved at man innenfor hvert enkelt politidistrikt vil stå relativt fritt til å fordele oppgaven med å være namsmann til utvalgte lensmenn, politistasjonssjefer og namsfogder.

Det foreslås ikke endringer i hvem som kan gis kompetanse til å være namsmann. Det vil fortsatt være lensmann, politistasjonssjef og namsfogd. Som nevnt under punkt 2.1 er det lang tradisjon for at namsfunksjonen utøves av lensmannen.

Det foreslås heller ikke endringer i utgangspunktet om at dersom ikke annet er bestemt, er lensmannen og politistasjonssjefen namsmann i sitt distrikt. Endringen ligger i at adgangen til å bestemme annet blir vesentlig utvidet. Ifølge forslaget skal et namsmannsdistrikt fortsatt omfatte én eller flere hele kommuner som må ligge i samme politidistrikt.

Det foreslås for øvrig at organiseringen av den sivile rettspleie i politiet plasseres i politiloven § 17, som har vært tom siden lov 25. juni 2004 nr. 53. § 16 annet ledd vil da som nå slå fast at politidistriktene inndeles i lensmannsdistrikter og politistasjonsdistrikter og at inndelingen fastsettes av Kongen.

Politoloven § 17 vil kunne lyde slik:

§ 17 *Namsmannen*

Lensmannen og politistasjonssjefen er namsmann i sitt distrikt med mindre oppgaven som namsmann ivaretas av et namsfogdkontor ledet av en namsfogd. Namsmann for Svalbard er sysselmannen.

Namsmannsdistrikter skal omfatte en eller flere hele kommuner. Kongen kan bestemme at én lensmann, politistasjonssjef eller namsfogd skal ivareta oppgaven som namsmann for flere lensmanns- og politistasjonsdistrikter i samme politidistrikt. Kongen fastsetter hvilke namsmannsdistrikter norsk kontinentalsokkel og norsk økonomisk sone hører til.

Første ledd viderefører innholdet i tvangsfullbyrdelsesloven § 2-2 første ledd første til fjerde punktum om hvem som i utgangspunktet er namsmann. Annet ledd første punktum viderefører prinsippet i politiloven § 16 annet ledd tredje punktum om at

namsmannsdistriktene ikke skal gå på tvers av kommunegrenser, men omfatte én eller flere hele kommuner. Realitetsendringen ligger i annet ledd annet punktum om at Kongen skal ha myndighet til å fastsette at én lensmann, politistasjonssjef eller namsfogd skal utføre namsmannsoppgavene for flere lensmanns- og politistasjonsdistrikt i samme politidistrikt. Kongens myndighet kan delegeres. Det vil være naturlig at Kongen delegerer myndigheten til Justis- og beredskapsdepartementet, som igjen vil kunne delegere myndigheten til Politidirektoratet. Annet ledd tredje punktum viderefører innholdet i tvangsfullbyrdelsesloven § 2-2 første ledd femte punktum.

Når det gjelder forholdet til gjeldsordningssakene, vil det slik gjeldsordningsloven § 2-1 første ledd er utformet, være adgang til å sentralisere behandlingen av disse sakene ytterligere, ved at kun enkelte av namsmennene utfører oppgavene med gjeldsordning. Gjeldsordningssakene er av de mest kompetansekrevende sakene innen den sivile rettspleien på grunnplanet, og det kan således flere steder være hensiktsmessig med en ytterligere sentralisering. Dessuten er det relativt få gjeldsordningssaker, jf. Prop. 155 L (2012-2013) punkt 15.

Generelt kan det sies at valg av fremtidig organisering lokalt vil være et kompromiss mellom hensynet til nærhet og hensynet til spesialisering, og at avveiningen må vurderes utfra lokale forhold. Det vil her være store variasjoner de ulike stedene. Nedenfor pekes det på enkelte momenter som vil kunne være av betydning i vurderingen.

Et naturlig utgangspunkt bør uansett være å se hen til rettskretser for tingrettene (domssogn) når en samler gjøremål innen den sivile rettspleien på grunnplanet, jf. domstoloven § 22. Dersom et namsmannsdistrikt ligger innenfor ett domssogn, kan både namsmannen og innenbygdsparter forholde seg til tingretten for det domssognet som de omfattes av.

Oppgaven med tvangsfullbyrdelse er, sammen med sekretariatsfunksjonen, den mest ressurskrevende av politiets oppgaver innenfor den sivile rettspleie. For kvaliteten på politiets arbeid med sivil rettspleie vil det være en fordel at oppgavene samles i vesentlig færre enheter enn dagens tjenestesteder. Det vil kunne bidra til større og mer kompetente fagmiljøer. En utvikling i retning av mer bruk av elektroniske løsninger taler også for at det bør legges noe større vekt på samling av namsmannsfunksjonen og noe mindre vekt på geografisk spredning. Utviklingen vil føre til at kommunikasjonen mellom namsmannen og partene i stadig større grad blir digitalisert.

På den annen side bør ikke namsmannsdistriktene bli så store at lokal tilknytning og oversikt forsvinner eller at reiseavstandene blir for store. Flere av de oppgavene som ligger til namsmannsfunksjonen – blant annet utlegg, tvangssalg av løsøre, fravikelser og arrester – krever ofte at namsmyndigheten fysisk møter opp på et bestemt sted. Ved fravikelser av bolig kan det være nødvendig med samarbeid mellom namsmyndigheten og kommunal forvaltning (bolig-/sosialtjeneste, økonomiske rådgivere mv.), og ved tvangssalg samarbeid med lokale medhjelpere. Lovbestemmelsene i tvisteloven om arrest og midlertidig forføyning krever at gjennomføringen skjer straks. Det er således både nødvendig og fordelaktig at namsmyndigheten er desentralisert. Ved organiseringen av oppgaveløsningen må det tas i betraktning at oppgavene ofte krever fysisk tilstedeværelse og samarbeid lokalt.

I tillegg vil flere av de saksøkte i sakene for namsmannen ha regelmessig behov for å møte personell på namsmannskontorene. En god del av de menneskene namsmannsapparatet er i berøring med, har begrensede muligheter for elektronisk kommunikasjon og er heller ikke i stand til å fylle ut skjemaer eller lignende. Det følger da også av tvangsfullbyrdelsesloven § 5-6 at innvendinger og begjæringer under tvangsfullbyrdelsen kan fremsettes både skriftlig og muntlig. Videre har parter og andre berørte rett til å være til stede ved namsmannens forretninger og møter, jf. § 5-8 annet ledd. Selv om disse bestemmelsene ikke oppstiller noe krav om kort avstand mellom namsmannskontoret og innbyggerne, vil retten til å være til

stede ikke gi like god mening dersom reiseveien til namsmannskontoret blir for lang. Når organiseringen av oppgaveløsningen skal besluttes, må det derfor ses hen til disse reglene og brukernes behov for øvrig.

Dersom organiseringen av namsmannsfunksjonen skilles ut i ny § 17, må § 16 annet ledd justeres, jf. punkt 2.11.

Ved en eventuell fremtidig organisering i større og færre enheter, vil det imidlertid bli lengre reisevei i enkelte saker. Det kan da oppstå situasjoner hvor én lensmann, som utfører namsmannsfunksjonen for flere lensmannsdistrikter, har behov for bistand fra et av de andre lensmannsdistriktene til å utføre sivile rettspleieoppgaver. Det kan for eksempel være behov for bistand til tvangsfravikelse ved tvangssalg av bolig, eller andre mer enkle praktiske gjøremål som må utføres. Med dagens regelverk vil namsmannsoppgavene måtte utføres av vedkommende som etter loven har kompetanse til å utføre namsmannsoppgaver, dvs. namsmannen eller hans underordnede. En polititjenesteperson fra det andre lensmannsdistriktet vil således bare kunne bistå under fravikelsen, men ikke selv stå for fravikelsen. Tvangsfullbyrdelsesloven § 2-3 regulerer namsmannens stedlige kompetanse og etter tredje ledd kan en namsmann i særlige tilfeller be namsmannen i et annet distrikt om å stå for skritt som den første namsmannen ikke selv kan foreta. Bestemmelsen regulerer ikke bistand fra et lensmannsdistrikt som etter loven ikke er tillagt namsmannsoppgaver. Det foreslås imidlertid ikke i denne omgang noen åpning for at namsmenn overlater namsooppgaver til lensmenn som ikke er namsmenn.

Forslag til endring i tvangsfullbyrdelsesloven

Dersom ansvarsfordelingen innenfor politiet reguleres som foreslått i politiloven § 17, kan tvangsfullbyrdelsesloven § 2-2 første ledd gis en enklere utforming. Bestemmelsen lyder i dag slik:

I lensmannsdistrikter er lensmannen namsmann. I namsfogddistrikter er namsfogden namsmann. I politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver er politistasjonssjefen namsmann. Namsmann for Svalbard er sysselmannen. Kongen fastsetter hvilke namsmannsdistrikter norsk kontinentalsokkel og norsk økonomisk sone hører til.

Det er tvangsfullbyrdelsesloven som i dag angir *hvem* som er den alminnelige namsmann. Med forslaget til ny § 17 i politiloven blir det politiloven som regulerer hvem som er namsmann. Tvangsfullbyrdelsesloven § 2-2 første ledd kan da gis følgende utforming:

Namsmannen er den lensmann, politistasjonssjef eller namsfogd som er utpekt etter politiloven § 17.

Rettsgebyrloven § 5 a første ledd nr. 3 taler om «lensmann, namsfogd eller politistasjon». Dette bør endres til «den alminnelige namsmannen».

Øvrige endringer i politiloven

Nedenfor foreslås det at sekretariatsfunksjonen for forlikrådet fortsatt skal ligge hos namsmannen, se punkt 2.6. Rent formuleringsmessig foreslås det at oppgaven knyttes direkte til namsmannsfunksjonen og ikke til den enkelte lensmann, namsfogd og politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver som i dag. Det samme foreslås for oppgaven som hovedstevnevitne. Forslaget innebærer dermed at «namsmannen» blir et koblingsord i lovgivningen for utførelsen av de ulike oppgavene som politiet har innenfor den sivile rettspleie på grunnplanet. Den noe kronglete formuleringen med «lensmannsdistrikter,

namsfogddistrikter og politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver» med ekvivalenter som kom inn ved lov 2005 nr. 84, kan dermed unngås.

Politoloven § 2 gir en samlet oversikt over politiets oppgaver. Sivile rettspleieoppgaver er en viktig oppgave i politiet som trygger den generelle rettssikkerheten i samfunnet, og oppgaven kommer i dag til uttrykk i bestemmelsens nr. 7:

7. utføre andre oppgaver som er fastsatt i lov eller som følger av sedvane, herunder oppgaver som i lov er lagt til lensmannen, namsfogden eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver

I tråd med det som er nevnt over om «namsmannen» som koblingsord for sivile rettspleieoppgaver, kan politiloven § 2 nr. 7 enklere lyde:

7. utføre andre oppgaver som er fastsatt i lov eller som følger av sedvane, herunder oppgaver som i lov er lagt til *den alminnelige namsmannen*.

Som følge av forslaget til ny § 17 foreslås § 29 annet ledd forenklet på tilsvarende måte.

Namsfogdenes administrative plassering

Det følger av politiloven § 16 tredje ledd nr. 4 at Kongen kan bestemme at enkelte namsfogder skal ligge direkte under Politidirektoratet. Bestemmelsen kom inn under Justiskomiteens behandling av Ot.prp. nr. 43 (2003-2004), se Innst. O. nr. 90 (2003-2004) side 10-11. Formålet med bestemmelsen var å sikre at namsfogdene i de fire største byene fikk en selvstendig stilling i forholdet til politidistriktet. Videre ble det pekt på at en slik organisering ville legge til rette for et nært samarbeid mellom disse namsfogdene og Politidirektoratet når det gjelder utviklingsoppgaver, kompetansehevingstiltak og systemutvikling m.m. innen den sivile rettspleien på grunnplanet.

Det er i dag 12 namsfogdkontorer. Med unntak av namsfogden i Oslo hører samtlige namsfogdkontorer til politidistriktet. Det foreligger neppe særlige forhold som tilsier at namsfogden i Oslo skal ligge under Politidirektoratet, og ikke politimesteren i Oslo politidistrikt. Hensynet til enhetlig og oversiktlig organisering tilsier at samtlige namsfogder ligger på samme nivå. Ved nærpoltireformen er dessuten Asker og Bærum politidistrikt slått sammen med Oslo politidistrikt slik at det er to namsfogder i distriktet. Politiloven § 16 tredje ledd nr. 4 bør derfor oppheves.

Politidirektoratet utøver i dag en sentral koordineringsrolle med den sivile rettspleie i politiet, blant annet i forhold til å legge til rette for overføring av beste praksis mellom namsmannsdistrikter og i forhold til statistikk. Det er viktig at Politidirektoratet utøver denne rollen også i det videre.

Særlig om instruksjonsmyndighet for overordnet myndighet

Instruksjonsmyndigheten innenfor den sivile rettspleien på grunnplanet ble omtalt i Ot.prp. nr. 43 (2003-2004) s. 28-30. Det ble her lagt til grunn at overordnede administrative myndigheter, herunder politimesteren, ikke kan gi instruksjoner om saksbehandlingen i enkelttilfeller eller om utfallet av sakene. Politimesteren har imidlertid den overordnede lederrolle og samlede resultatansvar og må således kunne gi instruksjoner om prioriteringsspørsmål også innenfor den sivile rettspleie. Det er derfor viktig at den som har det administrative ansvaret, har innsikt i og forståelse for disse saksområdene. I enkeltsaker og ved selve utføringen av oppgavene med den sivile rettspleie er det imidlertid først og fremst tingrettene namsmennene forholder seg til.

2.6 Sekretariatsfunksjonen for forliksrådet

2.6.1 Innledning

Forliksrådene er meklingsinstitusjoner med begrenset domsmyndighet og en del av den sivile rettspleien på grunnplanet. Det administrative ansvaret for forliksrådene ligger under Justis- og beredskapsdepartementet. Medlemmene av forliksrådet velges av kommunestyret. Det er forliksråd i alle kommuner.

Ansvaret for sekretariatsfunksjonen for forliksrådene er regulert i domstoloven § 27 sjette ledd som bestemmer at i lensmannsdistrikter er lensmannen sekretariat for forliksrådet, i namsfogddistrikter er namsfogden sekretariat, og i politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver er politistasjonen sekretariat. En rekke steder er det to eller flere forliksråd som har felles forliksrådssekretariat. Det er 428 kommuner, mens antallet forliksrådssekretariater er om lag 370.

Kommuner som har samme sekretariat for forliksrådet og som dessuten ligger i samme domssogn, kan med tilslutning av minst 2/3 av hver av kommunestyrenes medlemmer beslutte å ha felles forliksråd, jf. domstoloven § 27 syvende ledd.

2.6.2 Plassering av sekretariatsfunksjonen

I Prop. 61 LS (2014-2015) ble det understreket at det er sammenhenger mellom namsmannsoppgavene og forliksrådet som tilsier at også funksjonen som sekretariat for forliksrådene bør beholdes i politiet. Samtidig ble det fremhevet at medlemmene av forliksrådet rekrutteres gjennom kommunene og at oppgaven også må ses i sammenheng med kommunereformen, som forutsetter større kommuner med god kapasitet og kompetanse. Både i Prop. 61 LS (2014-2015) og i Meld. St. 14 (2014-2015) Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner heter det at spørsmålet må utredes videre.

I politianalysen (NOU 2013: 9) ble det foreslått at ansvaret for sekretariatet for forliksrådet tilbakeføres til kommunene. Det ble blant annet vist til en uttalelse fra Domstolsadministrasjonen om at det ikke er hensiktsmessig å bruke politiet som sekretariat for en domstol. Videre ble det pekt på at politiet kan få en uheldig rolleblanding mellom å administrere forliksrådene og som namsmann å kreve inn de kravene forliksrådene avsier dom for. Under høringen av politianalysen ble det fra sentrale aktører – bl.a. Samarbeidsutvalget for forliksråd og namsmenn, Oslo namsfogdkontor og Forliksrådet i Oslo – argumentert sterkt mot en tilbakeføring til kommunene.

Ansvaret for sekretariatet for forliksrådet ble som nevnt overført fra kommunene til politiet i 2006. Under behandlingen i Justiskomiteen i 2004 ble følgende fremhevet:

«Ved også å overføre sekretariatet for forliksrådene til politiet, styrkes grunnlaget ytterligere for lensmannens lokale tilstedeværelse. Allerede i dag ivaretar lensmenn sekretariatsfunksjoner i mer enn 100 kommuner, og etter det flertallet erfarer har ikke dette avstedkommet mangler i forhold til rettssikkerheten. Forliksrådene behandler ikke straffesaker, som er politiets hovedoppgave, og forliksrådene vil være suverene i løsning av sine oppgaver. Det vil også være slik at Justisdepartementet fortsatt skal ha det direkte overordnede faglige ansvar for forliksrådene.»

Etter en nærmere vurdering synes det som sekretariatsfunksjonen for forliksrådet fortsatt bør ligge i politi- og lensmannsetaten. En prinsipielt viktig begrunnelse er at staten skal ha ansvaret for den sivile rettspleie på grunnplanet, også sekretariatsfunksjonen for forliksrådet. I denne forbindelse vises det til *NOU 2000: 22* Om oppgavefordelingen mellom stat, region og kommune punkt 9.9.1 side 367-369 hvor det med henvisning til prinsippet om at det er et nasjonalt ansvar å sørge for rettssikkerhet og trygghet for innbyggerne, heter at «staten må

overta ansvaret for forlikrådene». Videre har politi- og lensmannsetaten i dag opparbeidet solid kompetanse til å utføre sekretariatsfunksjonen, som det vil være ressurskrevende å opparbeide i den enkelte kommune. Kombinasjonen av namsmannsfunksjonen og sekretariatsfunksjonen gir synergieffekter som hever kvaliteten på arbeidet med sivil rettspleie. Det er stor likhet mellom tvangsfullbyrdelse og forlikrådsbehandling når det gjelder saksbehandlingsprinsipper og enkelte kontorrutiner. Samtidig gir det en mer oversiktligheit i organiseringen av den sivile rettspleie. Dataløsningen for sekretariatsfunksjonen er dessuten integrert i dataløsningen for namsmannsfunksjonen, SIAN, som er felles for de alminnelige namsmennene og Statens innkrevingsentral (SI) og som SI har ansvaret for.

Et viktig argument for at namsmannen skal utføre sekretariatsfunksjonen, er ordningen med direkte tvangsinn drivelse av uimotsagte krav (tvangsfullbyrdelsesloven § 7-2 bokstav f). Innføringen av ordningen i 2006 har ført til en forskyvning av saksmengden fra forlikrådet til namsmannen. I 2014 mottok namsmennene rundt 180 000 begjæringer etter § 7-2 f (uimotsagte krav), mens forlikrådene behandlet 111 066 forlikrådssaker samme år. Ordningen innebærer en nær knytning mellom forlikrådene og namsmannsfunksjonen. Om namsmannen mottar innsigelser mot kravet, kan saken behandles i forlikrådet før den eventuelt går tilbake til namsmannen for fortsettelse av fullbyrdingen. Ordningen bygger på koordinering og integrering av saksbehandlingen hos namsmannen og i forlikrådet. Det vil derfor være av stor betydning å beholde sekretariatsfunksjonen og namsmannsfunksjonen samlet.

2.6.3 Forslag til endring i domstoloven § 27

Som følge av forslaget til endring av politiloven er det også behov for å endre bestemmelsen i domstoloven som regulerer sekretariatsfunksjonen.

Domstoloven § 27 sjettede ledd lyder i dag slik:

I lensmannsdistrikter er lensmannen sekretariat for forlikrådet. I namsfogddistrikter er namsfogden sekretariat. I politistasjonsdistrikter med sivile rettspleieoppgaver er politistasjonen sekretariat. Kongen kan ved forskrift gi regler om forholdet mellom forlikrådet og sekretariatet.

Med «namsmannen» som koblingsbegrep innen den sivile rettspleie på grunnplanet kan domstoloven § 27 sjettede ledd enklere utformes slik:

Den alminnelige namsmannen for kommunen er sekretariat for forlikrådet. Kongen kan ved forskrift gi regler om forholdet mellom forlikrådet og sekretariatet.

Forslaget til nytt første punktum svarer til gjeldsordningslovens bestemmelser om at gjeldsordningssakene hører under namsmannen, og innebærer en lovfesting av at oppgaven som namsmann og oppgaven som sekretariat for forlikrådet skal holdes samlet. Ved at oppgavene holdes samlet, vil det i lovgivningen være tilstrekkelig å vise til at det er namsmannen som er sekretariat for forlikrådet. Presiseringen av at det er den *alminnelige* namsmannen som er sekretær for forlikrådet, er for å unngå forvekslinger med særnamsmennene (skatteoppkreverne) i kommunen.

Den foreslåtte hjemmelen i politiloven ny § 17 åpner for å samle namsmannsfunksjonen på færre enheter. Ved en organisering av sekretariatsfunksjonen i større enheter øker også mulighetsrommet for kommunene til å bli enige om å ha felles forlikråd, jf. domstoloven § 27 syvende ledd.

2.6.4 Møtested for forliksrådene

Etter domstoloven § 28 fjerde punktum skal møtene holdes på det sted i forliksrådsretsen som forliksrådet fastsetter. Av lovmotivene fremgår det at eventuelle utgifter til leie av møtelokale i utgangspunktet vil være en utgift som sekretariatet må bære over sitt budsjett. Videre ble det pekt på at forliksrådet ikke vil ha adgang til å belaste partene for utgifter til møtelokale og at de heller ikke vil ha noe eget budsjett som slike utgifter kan dekkes over.

En naturlig del av oppgaven til sekretariatet for forliksrådet er å beramme møter for forliksrådet. En mulig forenkling er å lovfeste et utgangspunkt om at møtene holdes hos sekretariatet. Departementet er kjent med at det fra enkelte sekretariater oppfattes som tungvint at kompetansen til å fastsette møtested er lagt til forliksrådets medlemmer. Det kan i enkelte sammenhenger også tenkes uheldig at kompetansen er lagt til forliksrådets medlemmer, mens ansvaret for å dekke utgiftene er lagt til sekretariatet.

Samtidig er det svært viktig for avviklingen av forliksrådsmøtene at det ikke er lang reisevei for parter og forliksrådsmedlemmer. Det foreslås derfor en presisering av at dersom sekretariatet ligger utenfor forliksrådsretsen, kan forliksrådet bestemme at møtene skal holdes på egnet sted i forliksrådsretsen. En slik bestemmelse vil kunne bli særlig aktualisert når det blir færre namsmannsdistrikter. Når det gjelder vurderingen av hva som er *egnet sted*, vil det være naturlig at sekretariatet foretar denne vurderingen.

Domstoloven § 28 fjerde og nytt femte punktum vil i så fall kunne lyde:

Møtene holdes hos sekretariatet. Ligger sekretariatet utenfor forliksrådsretsen, kan forliksrådet bestemme at møtene skal holdes på egnet sted i forliksrådsretsen.

2.7 Stevnevitnefunksjon

Hovedstevnevitnet har til oppgave å utføre forkynnelser av dokumenter som ikke forkynnes per post, jf. domstoloven § 165. Slik forkynnelse krever fysisk oppmøte, eksempelvis på bostedet til den som dokumentet skal forkynnes for. Funksjonen som hovedstevnevitne er i dag lagt til lensmann, namsfogd og politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver på tilsvarende måte som sekretariatsfunksjonen for forliksrådet, jf. domstoloven § 63. Forkynnelser i straffesaker kan også utføres av ansatte ved politiet eller i kriminalomsorgen, istedenfor av stevnevitnet, jf. domstoloven § 165 annet ledd.

Funksjonen som hovedstevnevitne krever fysisk oppmøte over hele landet. Nærpolitireformen slo fast at oppgaven fortsatt skal utføres av politiet. I lys av forslaget om politiloven ny § 17 kan domstoloven § 63 første ledd endres slik at funksjonen som hovedstevnevitne legges til den innenfor politiet som er utpekt som namsmann, slik: «*Hovedstevnevitne er den som er utpekt som namsmann etter politiloven § 17.*»

Ettersom forslagene i høringsnotatet legger opp til at namsmannsoppgavene etter hvert kan samles på færre steder i politi- og lensmannsetaten, kan det spørres om det vil være behov for en hjemmel for namsmannen til å kunne overlate forkynningsoppdrag til andre i politiet. Behovet vil avhenge av i hvilken grad det etableres store namsmannsdistrikter.

2.8 Andre sivile rettspleieoppgaver som ligger hos politiet

2.8.1 Notarius publicus

I forskrift 3. mai 2002 nr. 418 om notarius publicus § 2 annet ledd nr. 1 og 2 er politiet gitt følgende myndighet som notarius publicus:

1. Politimesteren i Øst-Finnmark er notarius publicus med full notarialmyndighet.

2. Lensmenn, namsfogdene og politistasjonssjefer med sivile rettspleieoppgaver kan som notarius publicus bekrefte underskrifter på dokumenter, utferdige leveattester og bekrefte rett kopi, samt i forbindelse med slike saker motta forsikring eller tilsvarende erklæring.

Forskriften er gitt med hjemmel i lov om notarius publicus § 1 tredje ledd. Den begrensede notarialkompetansen som tilligger politi- og lensmannsetaten etter § 2 annet ledd nr. 2, kan også utøves av tingrettene, sysselmannen på Svalbard og utenriktstjenestemennene, som har full notarialkompetanse, jf. lov om notarius publicus § 1 første ledd. Ordningen med begrenset notarialkompetanse for lensmennene er begrunnet i at den gjør det enkelt å få utført praktisk viktige notarialforretninger, jf. Ot.prp. nr. 81 (2000–2001) side 19 flg.

I Prop. 61 LS (2014–2015) om nærpolitireformen konkluderte departementet med at det ikke er hensiktsmessig å foreslå en endring for denne oppgaven. Det ble vist til at det tidligere er anslått at hvert politidistrikt bruker i underkant av fem dagsverk per år til oppgaven (Prop. 148 L (2012–2013) pkt. 3.2).

I lys av endringsforslagene for øvrig kan det spørres om den begrensede notarialmyndigheten som notarialforskriften gir lensmannen m.fl., bør legges til namsmannen eller til både lensmenn, politistasjonssjefer og namsfogder. Den siste løsningen vil medføre at også politistasjoner uten sivile rettspleieoppgaver får notarialoppgaver. Det mest hensiktsmessige er trolig å la den begrensede notarialmyndigheten ligge hos namsmannen.

For øvrig nevnes at det tas sikte på å gi kommunene samme begrensede notarialmyndighet som politi- og lensmannsetaten har i dag, jf. Meld. St. 14 (2014–2015) punkt 5.4.1 side 46.

2.8.2 Oppgaver etter skifteloven og konkursloven

Etter skifteloven § 12 a skal melding om dødsfall gis til lensmannen, namsfogden eller politistasjon med sivile rettspleieoppgaver, eller til tingretten. Publikum kan velge til hvilken av disse instansene dødsfallet skal meldes. Skiftelovutvalget har i NOU 2007: 16 foreslått at alle dødsfall skal meldes til tingretten og at adgangen til å melde dødsfallet til lensmannen, namsfogden eller politistasjon skal falle bort.

Lensmann, namsfogd og politistasjon med sivile oppgaver foretar boreregistrering etter tingrettens anmodning, jf. skifteloven § 2. Tingretten kan alternativt foreta registreringen selv, eller oppnevne en annen skikket person til å gjøre det (f. eks. bostyrer). Bestemmelsen gir tingretten valgfrihet til å bestemme hvem som skal foreta registreringen. Også denne bestemmelsen er foreslått endret.

Skiftelovutvalgets utredning følges opp i en egen prosess og det foreslås derfor i denne omgang ikke endringer i hvilke oppgaver som skal ligge i politi- og lensmannsetaten. Når mange lensmann ikke lenger vil ha sivile rettspleieoppgaver, oppstår det imidlertid spørsmål om oppgavene bør ligge til namsmannen, dvs. de lensmannskontorer eller politistasjoner som har sivile rettspleieoppgaver, eventuelt namsfogden, eller til alle lensmannskontorer og politistasjoner. Trolig er det mest hensiktsmessig å se dette som sivile rettspleieoppgaver. Siden en trolig står overfor et overgangsspørsmål inntil arbeidet med ny skiftelov er fullført og ny lov kan tre i kraft, er det hensiktsmessig inntil videre å beholde muligheten for publikum til å melde dødsfall til den lokale lensmannen selv om vedkommende ikke har sivile rettspleieoppgaver. Tilsvarende gjelder trolig tingrettens adgang til å be om registrerings- og forseglingsforretninger. Følgende endringer i skifteloven foreslås derfor:

§ 2 første ledd skal lyde:

Registrering og forsegling foretas av tingretten, *av namsmannen eller lensmannen* eller av en annen skikket person oppnevnt av tingretten.

§ 12 a første ledd skal lyde:

Om dødsfall skal den dødes nærmeste slektninger, ektefellen eller andre som har vært til stede, straks gi melding til *namsmannen eller lensmannen* eller til tingretten.

Konkursloven § 80 gir tingretten en tilsvarende valgfrihet med hensyn til hvem som skal utføre registrerings- og forseglingsforretninger som den som følger av skifteloven § 2, og bør endres på samme måte.

Etter ligningsloven § 3-13 nr. 2 bokstav k er ligningsmyndighetenes taushetsplikt ikke til hinder for at det gis opplysninger til «lensmann, namsfogd, politistasjon med sivile rettspleieoppgaver og tingrett til bruk i skiftesak». Endres skifteloven som forslått ovenfor, bør «lensmann, namsfogd, politistasjon med sivile rettspleieoppgaver» endres til «den alminnelige namsmannen, lensmannen».

Etter barneloven § 38 tredje ledd «skal lensmannen eller tingretten få opplysning om det i dødsfallsmeldinga» dersom et dødsfall fører til at ingen lenger har foreldreansvar for et barn. Forskjellen fra skifteloven § 12 a skyldes en inkurie i 2005. Barneloven bør ha samme angivelse av hvem dødsfall kan meldes til som skifteloven § 12 a.

2.8.3 Veksel- og sjekkprotester

Veksel- og sjekkprotester tas opp av lensmannen, namsfogden eller politistasjon med sivile rettspleieoppgaver, jf. lov 27. mai 1932 nr. 2 om vekslers § 87 og henvisningen til nevnte bestemmelse i sjekkloven § 65 første ledd annet punktum. Bestemmelsen har i dag liten praktisk betydning. I lys av forslagene ovenfor kan vekselloven § 87 utpeke namsmannen som rette vedkommende.

2.9 Sivil rettspleie på Svalbard

På Svalbard er sysselmannen både namsmann og hovedstevnevitne. Sysselmannen er også sekretariat for forlikrådet og mottar også dødsfallsmeldinger, jf. svalbardloven §§ 5, 8 og 12. Det foreslås ikke endringer i disse ordningene for Svalbard.

Etter svalbardloven § 10 tredje ledd styres «[s]kjønn og takster som i riket for øvrig styres av lensmannen, namsfogden eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver» på Svalbard av sysselmannen. I punkt 3 nedenfor foreslås det at ordningen med lensmannsskjønn opphører. I så fall bør svalbardloven § 10 tredje ledd oppheves.

2.10 Økonomiske og administrative konsekvenser

De foreslåtte lovendringene legger til rette for å samle politiets oppgaver innen den sivile rettspleie på færre enheter. Lovendringene vil ikke i seg selv ha konsekvenser, men endringene vil føre til omorganiseringer innen den sivile rettspleie i politiet og en sentralisering av oppgaveløsningen. Når og hvordan en utvidet hjemmel for ulike organisatoriske løsninger skal brukes, vil i praksis i stor grad bli opp til politiet selv. Det vil være naturlig å se eventuelle endringsbehov for politiets oppgaver innen sivil rettspleie i sammenheng med prosessen for endringer i politiets lokale struktur for øvrig. I en implementeringsfase vil det kunne påløpe omstillingskostnader.

De nærmere økonomiske og administrative konsekvensene må utredes i sammenheng med omorganiseringene i det enkelte politidistrikt.

2.11 Samlet lovforslag

I lov 4. august 1995 nr. 53 om politiet gjøres følgende endringer:

§ 2 nr. 7 skal lyde:

7. utføre andre oppgaver som er fastsatt i lov eller som følger av sedvane, herunder oppgaver som i lov er lagt til *den alminnelige namsmannen*.

§ 16 annet ledd skal lyde:

Politidistriktene inndeles i lensmanns- og politistasjonsdistrikter. *Inndelingen fastsettes av Kongen.*

Tredje ledd nr. 4 oppheves.

I kapittel III skal ny § 17 lyde:

§ 17 *Namsmannen*

Lensmannen og politistasjonssjefen er namsmann i sitt distrikt med mindre oppgaven som namsmann ivaretas av et namsfogdkontor ledet av en namsfogd. Namsmann for Svalbard er sysselmannen.

Namsmannsdistrikter skal omfatte en eller flere hele kommuner. Kongen kan bestemme at én lensmann, politistasjonssjef eller namsfogd skal ivareta oppgaven som namsmann for flere lensmanns- og politistasjonsdistrikter i samme politidistrikt. Kongen fastsetter hvilke namsmannsdistrikter norsk kontinentalsokkel og norsk økonomisk sone hører til.

§ 29 andre ledd skal lyde:

Departementet gir nærmere regler om i hvilken utstrekning *namsmannen* kan overlate oppgaver som i lov er lagt til *namsmannen*, til sine underordnede.

I lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse gjøres følgende endringer:

§ 2-2 første ledd skal lyde:

Namsmannen er den lensmann, politistasjonssjef eller namsfogd som er utpekt etter politiloven § 17.

I lov 17. desember 1982 nr. 86 om rettsgebyr gjøres følgende endring:

§ 5 a første ledd nr. 3 første punktum skal lyde:

Avgjørelser som gjelder forretninger som nevnt i kapittel 4 og § 25 hos *den alminnelige namsmannen* eller hos en særskilt namsmann kan påklages til tingretten etter reglene i tvangsfullbyrdelsesloven § 5-16.

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene gjøres følgende endringer:

§ 27 sjette ledd skal lyde:

Den alminnelige namsmannen for kommunen er sekretariat for forliksrådet. Kongen kan ved forskrift gi regler om forholdet mellom forliksrådet og sekretariatet.

§ 28 fjerde og nytt femte punktum skal lyde:

Møtene holdes hos sekretariatet. Ligger sekretariatet utenfor forliksrådskretsen, kan forliksrådet bestemme at møtene skal holdes på egnet sted i forliksrådskretsen.

§ 63 første ledd skal lyde:

Hovedstevnevitne er den som er utpekt som namsmann etter politiloven § 17.

I lov 21. februar 1930 om skifte gjøres følgende endringer:

§ 2 første ledd skal lyde:

Registrering og forsegling foretas av tingretten, *av namsmannen eller lensmannen* eller av en annen skikket person oppnevnt av tingretten.

§ 12 a første ledd skal lyde:

Om dødsfall skal den døde nærmeste slektninger, ektefellen eller andre som har vært til stede, straks gi melding til *namsmannen eller lensmannen* eller til tingretten.

I lov 8. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs gjøres følgende endring:

§ 80 fjerde ledd skal lyde:

Registrerings- og forseglingsforretningene kan overlates til *namsmannen eller lensmannen* eller til en annen skikket person oppnevnt av retten.

I lov 13. juni 1980 nr. 24 om ligningsforvaltning gjøres følgende endring:

§ 3-13 nr. 2 bokstav k første punktum skal lyde:

til *den alminnelige namsmannen, lensmannen* og tingrett til bruk i skiftesak, når en innsynsbegjæring gjelder avdøde ligningsopplysninger, og det ikke foreligger formell beslutning om skifteform.

I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre gjøres følgende endring:

§ 38 tredje ledd første punktum skal lyde:

Fører dødsfall til at ingen lenger har foreldreansvaret for eit barn, skal *namsmannen, lensmannen* eller tingretten få opplysning om det i dødsfallsmeldinga.

I lov 27. mai 1932 nr. 2 om veksler gjøres følgende endringer:

§ 87 skal lyde:

Protest tas opp av *namsmannen*.

Dersom det er nødvendig for at protesten skal kunne opptas i tide, kan *namsmannen* ta opp protest utenfor sitt distrikt.

Tilkalling av vitne er ikke nødvendig.

I lov 17. juli 1925 nr. 11 om Svalbard gjøres følgende endringer:

§ 10 tredje ledd oppheves.

3 Skjønn

3.1 Innledning

I Prop. 61 LS Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen) ble det varslet at departementet vil sende på høring forslag til lovendringer med sikte på å flytte flere av skjønnsoppgavene ut av politi- og lensmannsetaten. Forslagene i høringsnotatet tar sikte på å overføre skjønnsoppgavene hovedsakelig til jordskifteretten, mens andre legges til tingretten eller faller bort.

3.2 Om lensmannsskjønn og skjønnsprosess

Skjønnsprosess er en form for forenklet sivil rettergang som er tenkt å gi hurtigere og billigere avgjørelser sammenliknet med ordinær sivilprosess etter tvisteloven, blant annet gjelder ikke reglene om forliksrådsbehandling. Selve prosessen er regulert i skjønnsprosessloven av 1917. Loven bygger på en ordning med to ulike former for skjønn: skjønn som styres av en dommer – rettslige skjønn – og skjønn som styres av en lensmann, namsfogd eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver – lensmannsskjønn. En av de mer vesentlige forskjellene mellom disse to ordningene er at antallet skjønnsmedlemmer som hovedregel er fire når skjønnet styres av en dommer, og to når det styres av en lensmann. I tillegg er det enkelte forskjeller i saksbehandlingsreglene.

Politi- og lensmannsetatens arbeid med disse skjønnene går i hovedsak ut på å motta og vurdere begjæringer, varsle partene, oppnevne skjønnsmenn, og gjennomføre og styre skjønnet med parts- og vitneavhør og eventuell befarung. Skjønnsforretningen holdes i den rettskrets eller det tjenestedistrikt hvor gjenstanden for skjønnet, typisk en fast eiendom, er. Tabell 1 viser antall mottatte begjæringer om lensmannsskjønn de seneste årene:

Tabell 1: Antall mottatte begjæringer om lensmannsskjønn (skjønnsstipe ikke registrert, naturskadeskjønn er ikke med) i årene 2008 til 2014:

Lensmannsskjønn	
2006	62
2007	39
2008	28
2009	23
2010	26
2011	42
2012	19
2013	35
2014	16

Tall fra saksbehandlingssystemet for Statens innkrevingsentral og de alminnelige namsmennene – SIAN, mottatt fra Statens innkrevingsentral

En historisk sett sentral begrunnelse for lensmannsskjønn er at dette har vært rimeligere og enklere for partene enn rettslig skjønn. Det har vært antatt at partene sjeldnere føler behov for å engasjere advokat når skjønnet avholdes som lensmannsskjønn, noe som også bidrar til å holde kostnadene nede. Ordningen med lensmannsskjønn har også den fordel at reiseavstandene blir korte. Det har dessuten vært lagt vekt på at arbeidet med skjønn krever

innsikt i prosessuelle spørsmål som lensmannen besitter eller har lett for å sette seg inn i, og at det ikke har vært andre lokale instanser som oppgaven greit kan overføres til.

3.3 Tidligere lovendringer, vurderinger og anbefalinger

Tanken om å flytte lensmannsskjønnene ut av politi- og lensmannsetaten er ikke ny. Den har sammenheng med at det kan reises spørsmål ved om politi- og lensmannsetaten er særlig godt egnet til arbeidet med skjønnene, samt det mer generelle spørsmålet om politi- og lensmannsetaten i større grad bør konsentrere seg om mer sentrale politioppgaver. Spørsmålet om økt konsentrasjon om «kjerneoppgavene» har vært en gjenganger i ulike utredninger av eller med berøringspunkter mot politi- og lensmannsetaten.

I NOU 2002: 9 *Jordskifterettens stilling og funksjoner* (Løken-utvalget) er det anbefalt å se nærmere på mulighetene for å overføre lensmannsskjønn til jordskifterettene (utredningen punkt 9.3.6.6.1).

Ny jordskiftelov, lov 21. juni 2013 nr. 100, trådte i kraft 1. januar 2016. I den nye loven er lensmannsskjønn fjernet fra både grannegjerdelova, beiteloven, veglova kapittel VII og servituttloven. Etter den nye loven styres disse skjønnene av jordskifterettene. Endringene er drøftet i Prop. 101 L (2012-2013) punkt 11.3. Her er det blant annet pekt på at det, for at skjønns sakene skal bli utført på en skikkelig måte, er en fordel at kompetansen legges til ett organ alene, særlig ettersom det er et begrenset antall lensmannsskjønn hvert år. I proposisjonen er det tatt til orde for at det senere bør vurderes om også andre skjønnsforretninger bør styres av jordskifteretten.

Ved lov 15. august 2014 nr. 59 om erstatning for naturskader (naturskadeerstatningsloven) er arbeidet med naturskadeskjønnene vedtatt flyttet til Statens landbruksforvaltning (SLF). Loven trer i kraft fra 1. januar 2017. Dagens ordning, der naturskader først blir taksert gjennom lensmannsskjønn før styret for Naturskadefondet vedtar skadeoppgjøret, vil erstattes med en enklere løsning der Statens landbruksforvaltning (SLF) tar hånd om hele behandlingen. Endringen vil føre til at antall lensmannsskjønn blir svært begrenset. Antall naturskadeskjønn i 2013 var 2565 og i 2014 1051. Av andre typer skjønn var det i 2014 kun 16.

Politianalyseutvalget (NOU 2013: 9 *Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer*) mener at politiet i større grad bør konsentrere seg om det utvalget omtaler som kjerneoppgavene og oppgaver som direkte understøtter disse. Som ledd i dette antar utvalget at de fleste eller alle skjønn som er knyttet til fast eiendom kan overføres til jordskifterettene, i tråd med en tilsvarende anbefaling fra Domstoladministrasjonen. Utvalget viser til at politiet ikke innehar noen formell skjønnskompetanse, at disse oppgavene er havnet hos lensmannen eller underfogden/namsmannen i mangel på andre gode løsninger, og at skjønn ligger langt fra politiets kjerneoppgaver.

I Prop. 61 LS Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen) ble det varslet at departementet vil sende på høring forslag til lovendringer med sikte på å flytte flere av skjønnsoppgavene ut av politi- og lensmannsetaten.

3.4 Hva kan erstatte lensmannsskjønnet?

Ordningen med lensmannsskjønn kan i prinsippet tenkes erstattet av en eller flere alternative ordninger – rettslig (dommerstyrt) skjønn etter skjønnsprosessloven eller skjønns sak for jordskifteretten, forvaltningsmessig verdsettelse med alminnelig adgang til domstolsprøving eller å henvise partene til å følge normale prosedyrer for inndrivelse av pengekrav. Valget av modell beror på om det for den enkelte sakstype anses nødvendig å tilrettelegge særskilt for

en rask og billig avgjørelse, særlig av hensyn til eventuelle skadelidte, samt kostnaden ved og hensiktsmessigheten av ulike former for domstolsbehandling.

Står valget mellom tingrett og jordskifterett, bør det legges vekt på hvem som har best forutsetninger for å foreta skjønnet. Jordskiftedomstolene har særlig kompetanse i å løse tvister knyttet til fast eiendom, og det legges til grunn at jordskiftedommere mer jevnlig enn en gjennomsnittlig tingrettsdommer håndterer skjønnsaker og skjønnsprosess. Både jordskiftedommeren og en juridisk dommer vil måtte la seg bistå av personer med kompetanse på den aktuelle typen av verdsetting.

I saker hvor det er offentlig myndighet som skal yte erstatning eller kompensasjon til en privat part for inngrep, skader etc., kan administrativ fastsettelse av erstatningen, med mulighet for ordinær domstolsprøving, være et alternativ til skjønns sak. Dette er i dag ordningen innenfor landbrukserstatningsordningen, som blant annet omfatter erstatning for avlingsskade, for offentlige pålegg fra Mattilsynet, og for vinterskade på eng. En slik ordning forutsetter at det finnes et forvaltningsorgan som kan saksbehandle og treffe slike avgjørelser.

3.5 Særlig om jordskifterettene og skjønn styrt av jordskifteretten

Jordskifterettene er særdomstoler som har i oppgave å skape mere tjenlige eiendommer for eiere og brukere gjennom bytte av areal, tvisteløsning, og opprydding i uklare og utjenlige eier og brukerforhold. Jordskifteretten er gitt en relativt omfattende skjønnskompetanse. Etter den nye jordskiftelov kan jordskiftedomstolen avholde skjønn for alle typer eiendommer over hele landet. Etter den gamle loven var skjønnskompetansen begrenset til LNF-områder, det vil si områder som i kommuneplanen er avsatt til landbruk, natur og friluftsområder.

Det er 34 jordskifteretter. Mange parter i saker for jordskifterettene er selvprosederende. Skjønnet holdes nødvendigvis gjerne på det sted gjenstanden for skjønnet befinner seg – ofte settes rettsmøtene på kommunehus i nærheten av den aktuelle eiendommen. Dette gjør at selv om jordskifterettene er få sammenlignet med antall lensmenn, namsfogder og politistasjoner med sivile rettspleieoppgaver, vil ikke partene få lengre reisevei. I skjønn som jordskifteretten behandler som egen sak, gjelder skjønnsprosesslovens regler for rettslige skjønn.

3.6 De enkelte lovbestemmelsene om lensmannsskjønn (Forvaltningsansvarlig departement er angitt i parentes)

Lov 14. juni 1912 om anlæg av taugbaner mv. (Samferdselsdepartementet)

Det følger av taubaneloven § 16 at skjønn som skal avholdes etter loven er lensmannsskjønn. I det forslaget til ny taubanelov som Samferdselsdepartementet sendte på høring 9. desember 2015, tales det om «vederlag etter skjønn» for skader og ulemper på naboeiendommer. Som en eventuell foreløpig løsning foreslås det at skjønn etter taubaneloven legges til jordskifteretten.

Lov 14. mars 1930 om landslott (Nærings- og fiskeridepartementet)

Landslott er historisk sett en rett tilhørende eier av strandlinje til å kreve inn avgift fra den som fisker fra eiendommen. Avgiften var opprinnelig en rett på en del – et lodd – av fangsten som ble dratt på land, derav navnet landslott. Landslotten ble gjerne gjort om til en pengesum med utgangspunkt i verdien av fangsten. (Jørn Øyrehagen Sunde: Fiskerettar i saltvatn og *lex non scriptum* i norsk rett og rettshistorie, Tidsskrift for Rettsvitenskap (2006) s. 341-412.)

Landslottloven fra 1930 gir regler om at det under landnotfiske i sjøen skal svares landslott etter nærmere regler til eieren av det land som skal brukes. Etter § 8 kan tvist om betaling av landslott eller om erstatning for skade voldt under notfiske, kreves avgjort ved lensmannsskjønn. § 6 har dessuten en bestemmelse om at landslottbeløpet i en del tilfeller kan deponeres hos «lensmannen, namsfogden eller politistasjon med sivile rettspleieoppgaver».

Det er neppe grunn til å opprettholde disse særlige reglene og de foreslås derfor opphevet.

Lov 15. desember 1950 nr. 7 om særlige rådgjerder under krig, krigsfare og liknende forhold (Justis- og beredskapsdepartementet)

Beredskapsloven kapittel V omhandler tvangsavståing til det offentlige. § 15 hjemler krav om avståelse av eiendomsrett til eller annen rådighet over enhver form for løsøre, samt bruksrett til eller annen særlig rådighet over fast eiendom. Erstatningen fastsettes i mangel av minnelig overenskomst ved skjønn av den myndighet og på den måte som Kongen bestemmer, men blir ikke annet bestemt holdes skjønnet av lensmannen, jf. § 16 første ledd første og annet punktum. Utgangspunktet er altså at det skal treffes en beslutning om hvem som skal avholde skjønnet i det enkelte tilfellet. Et hensyn bak bestemmelsen om lensmannsskjønn i fravær av beslutning, er formodentlig hvilke myndigheter en kan regne med er operative under krig.

I tillegg kan det bestemmes at erstatningen for visse typer ytelser ikke skal fastsettes ved skjønn, men betales etter fastsatte takster, jf. § 16 annet ledd.

Det foreslås at første ledd annet punktum om lensmannsskjønn oppheves uten å erstattes av noen ny regel om hvem som skal holde skjønnet i de tilfeller hvor det ikke treffes noen særskilt beslutning. Jordskifterettene har en særlig kompetanse knyttet til fast eiendom, men ikke til verdifastsetting av løsøre. Det kan tenkes at jordskifteretten kan utpekes som skjønnsmyndighet i tilfeller hvor kravet om avståelse etter beredskapsloven § 15 gjelder fast eiendom.

Lov 29. juni 1951 nr. 19 om militære rekvisisjoner (Forsvarsdepartementet)

Loven gir militære myndigheter hjemmel for, når riket er i krig, å rekvirere alt (blant annet løsøre og fast eiendom) som er nødvendig for krigsmakten og institusjoner knyttet til denne. Som hovedregel skal det ved behandlingen av erstatning for ytelser og tap opprettes egne skjønnsnemnder i hvert fylke etter nærmere regler fastsatt av Kongen. Etter § 13 tredje ledd kan det imidlertid i forskrift bestemmes at erstatning for ytelser og tap som følge av rekvisisjon, og som gjelder mindre beløp, skal fastsettes ved lensmannsskjønn istedenfor av lokal skjønnsnemnd eller Sentralnemnda for rekvisisjonssaker. Bak ligger nok også her en tanke om hvilke myndigheter en kan regne med er operative under krig.

Jordskifteretten vil kunne ha en særlig kompetanse til fastsetting av erstatning for rekvirert fast eiendom, men vil ellers ikke ha bedre kompetanse i denne typen erstatningssaker enn tingretten. En mulighet kunne være å erstatte dagens bestemmelse med en hjemmel til å bestemme at erstatningen skal fastsettes ved skjønn av tingretten.

Det er imidlertid neppe noe stort behov for forskriftshjemmelen om lensmannsskjønn, og det foreslås at rekvisisjonsloven § 13 tredje ledd oppheves. Det medfører en konsekvensendring i § 15.

Lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet (Klima- og miljødepartementet)

Etter friluftsløven § 35 femte ledd kan erstatningskrav for skade som følge av tiltak og inngrepstillatelser for å lette ferdsel i utmark, kreves avgjort ved lensmannsskjønn. Krav om innløsning av særlig utsatt område, jf. § 18, avgjøres derimot ved rettslig skjønn. Skjønnen etter § 18 er mer omfattende enn skjønnet etter § 35 femte ledd, idet skjønnet etter § 18 skal avgjøre både om vilkårene for innløsning er til stede, innløsningens omfang og erstatningens størrelse.

Lensmannsskjønnet i friluftsløven § 35 femte ledd foreslås erstattet av skjønnskompetanse for jordskifteretten.

Lov 23. oktober 1959 nr. 3 om oreigning av fast eiendom (Justis- og beredskapsdepartementet)

Skjønn for fastsettelse av vederlag for ekspropriasjonsinngrep

Oreigningslova § 2 hjemler ekspropriasjonsinngrep for en rekke formål. § 17 første ledd første punktum bestemmer at skjønn for fastsetting av vederlaget for inngrep som utgangspunkt er rettslig skjønn etter skjønnsprosessloven. I en rekke gjennomgående mindre omfattende ekspropriasjonssaker er skjønnskompetansen derimot lagt til lensmannen, jf. annet og tredje punktum. Det foreslås at lensmannens skjønnskompetanse etter oreigningslova § 17 første ledd annet og tredje punktum overtas av jordskifteretten.

Forvaltningens mulighet for å treffe vedtak i den enkelte sak om at skjønnet skal avholdes av tingretten, jf. fjerde punktum, kommer i et nytt lys når lensmannsskjønnene overtas av jordskifteretten. Jordskifterettene og tingrettene avholder skjønn på samme nivå i rettsapparatet med samme ankeinstans. Bestemmelsen kan imidlertid være nyttig for å kunne trekke flere forhold inn til felles behandling. Den bør derfor beholdes i justert utforming.

Skjønn for fastsettelse av erstatning for skade eller tap som følge av forhåndsundersøkelser

Oreigningslova § 19 gir regler om hva slags skjønn som skal nyttes ved fastsettelse av erstatning for skade eller tap som følge av forhåndsundersøkelser etter § 4. Så fremt partene er enige om det, skal erstatning for skade eller tap som nevnt fastsettes som del av skjønnet som fastsetter vederlag for ekspropriasjonsinngrepet. I andre tilfeller avgjøres erstatningen for forhåndsundersøkelsene ved lensmannsskjønn. Lensmannsskjønn nyttes også når det ikke gjøres vedtak om eller blir gitt samtykke til inngrep.

Det foreslås at erstatningen for forhåndsundersøkelser fastsettes ved skjønn av jordskifteretten i de tilfeller hvor den ikke fastsettes som del av skjønnet om vederlaget for ekspropriasjonsinngrepet.

Skjønn om ekspropriantens plikt til å rydde grunnen etter tidsbegrenset bruksrett

§ 26 første ledd gir regler om at eksproprianten ved tidsbegrensede inngrep plikter å rydde grunnen når tiden er ute. Annet ledd angir at tvist om ekspropriantens plikt til å rydde reiser, skal avgjøres ved lensmannsskjønn.

Det foreslås at jordskifteretten overtar kompetansen til ved skjønn å avgjøre tvister om ryddeplikten.

Skjønnsfastsettelse av erstatning for nedleggelse av ekspropriasjonstiltak

§ 27 første ledd gir regler om erstatningsplikten som påhviler eksproprianten for skade og ulempe som følge av nedleggelse av ekspropriasjonstiltak. Erstatningen fastsettes ved lensmannsskjønn, jf. annet ledd. Det foreslås at jordskifteretten overtar disse sakene.

Lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner (Klima- og miljødepartementet)

Kulturminnemyndigheten har etter kulturminneloven § 11 hjemmel til å skaffe seg adgang til privat grunn for å vedlikeholde automatisk fredede kulturminner og foreta arkeologiske utgravinger. I mangel av avtale skal erstatning for inngrep i grunn og rettigheter fastsettes ved lensmannsskjønn.

Det foreslås at lensmannens skjønnskompetanse i disse sakene overtas av jordskifteretten. Et mulig alternativ kunne være en ordning med forvaltningsmessig fastsetting med mulighet for ordinær domstolsprøving.

Lov 9. desember 1994 nr. 64 om løsningsrettar (Justis- og beredskapsdepartementet)

Loven gjelder løsningsretter til fast eiendom. Med løsningsrett menes den rett noen har til å overta en fast eiendom senere – når eiendommen likevel skifter eier eller på et annet tidspunkt. Rettigheter som omtales som forkjøpsrett, kjøpsrett, gjenkjøpsrett, innløsningsrett og lignende vil normalt være å anse som løsningsretter omfattet av loven. Loven gjelder også løsningsretter til sameieparter i fast eiendom, til eierseksjoner, til tomtfesterett og til særlig råderett over fast eiendom.

Det følger av § 22 at fastsettelse av løsningssum, regulering av løsningssum og fastsettelse av kostnadene til gjennomføring av løsningen, hører under skjønn som holdes som lensmannsskjønn. Det foreslås at jordskifteretten overtar lensmannens kompetanse til å avholde skjønn i disse sakene.

Lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtfeste (Justis- og beredskapsdepartementet)

En rekke avgjørelser etter tomtfesteloven hører under skjønn, herunder regulering av festeavgift ved manglende enighet (§ 15 fjerde ledd), krav om innløsning (§ 37 annet ledd), tvist om rett og plikt til overtakelse (§ 40) og fastsettelse av vederlaget ved overtakelse (§ 41 fjerde ledd). Utgangspunktet er at skjønnet holdes som rettslig skjønn, men partene kan avtale at skjønnet skal holdes som lensmannsskjønn, jf. § 43 første ledd. Ved skjønn etter §§ 5 a, 15 og 37 skal antall skjønnsmedlemmer alltid være to. Det er dermed gjort unntak fra hovedregelen om fire skjønnsmedlemmer i skjønnsprosessloven § 11 første ledd.

Som en følge av at ordningen med lensmannsskjønn foreslås fjernet, foreslås at bestemmelsen i § 43 første ledd annet punktum om at partene kan avtale at skjønnet skal holdes som lensmannsskjønn, oppheves.

Lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Etter § 4-18 hører tvist om innløsningssummen ved bruk av forkjøpsrett under lensmannsskjønn. Regelen er utformet etter mønster av lov om løsningsrettar, jf. § 22 i loven. Bakgrunnen for ordningen med lensmannsskjønn var ønsket om en rask avklaring uten for store kostnader. Det fremgår av merknaden til bestemmelsen i Ot.prp. nr. 49 (1993-94) om lov om løsningsrettar at rettslig skjønn ble vurdert som unødvendig i forbindelse med tvister om løsningssum mv. da det i disse sakene er et rent verdsettingsarbeid skjønnsmyndigheten skal utføre og som ble antatt ikke å innebære vanskelige juridiske vurderinger.

Det foreslås som nevnt over at jordskifteretten overtar lensmannens skjønnskompetanse etter lov om løsningsrettar § 22. Det foreslås også at lensmannens skjønnskompetanse etter burettslagsloven overtas av jordskifteretten.

Lov 4. juli 2003 nr. 83 om elektronisk kommunikasjon (Samferdselsdepartementet)

Ekomloven § 12-3 første og annet ledd hjemler ekspropriasjon av «av eiendomsrett eller bruksrett til fast eiendom for anbringelse av elektronisk kommunikasjonsnett og utstyr for elektronisk kommunikasjon». Det følger av tredje ledd at vederlag for byrden som følge av slike ekspropriasjonsvedtak skal fastsettes ved lensmannsskjønn om partene ikke blir enige, likevel slik at Kongen kan gjøre vedtak for den enkelte sak om at skjønnet skal avholdes som rettslig skjønn. Bestemmelsen er utformet på tilsvarende måte som oreigningslova § 17 første ledd.

Som for oreigningslova, foreslås det at lensmannens skjønnskompetanse etter ekomloven overtas av jordskifteretten.

Lov 17. juni 2005 nr. 101 om eigedsregistrering (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Det følger av § 45 at erstatning for ekspropriasjon etter § 44, skade og ulempe som skyldes tiltak etter § 41, og tilbakebetaling etter § 42 fjerde ledd, avgjøres ved lensmannsskjønn i fravær av minnelig løsning. Det foreslås at jordskifteretten overtar lensmannens skjønnskompetanse etter matrikkellova § 45.

Lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (Kommunal- og moderniseringsdepartementet)

Det følger av § 16-12 at skjønn etter §§ 27-3 (kostnader og refusjon ved tilknytning til eksisterende private vann- og avløpsanlegg) og 28-3 (erstatning for forebyggende tiltak på nabogrunn) behandles som lensmannsskjønn. Det foreslås at jordskifteretten erstatter lensmannens skjønnskompetanse etter plan- og bygningsloven §§ 27-3 og 28-3.

Lov 4. september 2015 nr. 91 om posttjenester (Samferdselsdepartementet)

Etter § 55 (som ikke er satt i kraft) i den nye postloven skal enkelte mindre ekspropriasjonsskjønn holdes som lensmannsskjønn. Det foreslås at oppgaven flyttes til jordskifteretten.

Konsekvensendring i jordskifteloven

I jordskifteloven § 5-3 nevnes de bestemmelser i andre lover som legger oppgaver til jordskifteretten. Bestemmelsen må justeres dersom jordskifteretten tilføres nye oppgaver. Lovforslag om det er ikke tatt inn i høringsnotatet her.

3.7 Lovforslag om avvikling av lensmannsskjønn

I lov 14. juni 1912 nr. 1 om anlegg av taugbaner og løipestrenger mv. skal § 16 lyde:

Skjønn som holdes med hjemmel i loven her, styres av *jordskifteretten*.

I lov 14. mars 1930 om landslott gjøres følgende endringer:

§ 6 tredje ledd oppheves.

§ 8 oppheves.

I lov 15. desember 1950 nr. 7 om særlige rådgjerd under krig, krigsfare og liknende forhold oppheves § 16 første ledd annet punktum.

I lov 29. juni 1951 nr. 19 om militære rekvisisjoner gjøres følgende endringer:

§ 13 tredje ledd oppheves.

§ 15 første ledd skal lyde:

De lokale skjønnsnemnder fastsetter erstatning for ytelser og tap som ikke blir avgjort etter *takster eller* av Sentralnemnda for rekvisisjonssaker.

I lov 28. juni 1957 nr. 16 om friluftslivet skal § 35 femte ledd tredje punktum lyde:

Skjønnen styres av *jordskifteretten*.

I lov 23. oktober 1959 nr. 3 om oreigning av fast eiendom gjøres følgende endringer:

§ 17 første ledd skal lyde:

Skjøn som skal fastsetja vederlag for oreigningsinngrep etter § 2, skal haldast av tingretten etter skjønnslova om ikkje anna er sagt nedanfor. Skjøn som skal fastsetja vederlag for inngrep etter § 2 nr. 1, 3, 9, 10, 11, 12, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 50 og 53 er det *jordskifteretten* som styrer. Det same gjeld inngrep etter § 2 nr. 19 for lågspana kraftline og nr. 47 til bate for høgst fem brukseiningar. Kongen eller styringsorgan med fullmakt etter § 5 kan likevel gjera vedtak for den einskilde saka om at skjønnet skal *styrast av tingretten*.

§ 19 første ledd annet punktum skal lyde:

I andre høve vert skadebota fastsett i skjøn som vert styrt av *jordskifteretten*.

§ 26 annet ledd skal lyde:

Twist om omfanget av rydjingsskyldnaden, om alt rydjingsarbeidet er gjort, eller om kva krav grunneigaren har når han lyt gjera arbeidet sjølv, vert avgjort med skjøn som vert styrt av *jordskifteretten*.

§ 27 annet ledd skal lyde:

Skjøn etter fyrste leden vert styrt av *jordskifteretten*.

I lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner skal § 11 annet ledd annet punktum lyde:

Skjønnen styres av *jordskifteretten*.

I lov 9. desember 1994 nr. 64 om løysingsrettar skal § 22 annet ledd lyde:

Skjønnen vert styrt av *jordskifteretten*.

I lov 20. desember 1996 nr. 106 om tomtefeste oppheves § 43 første ledd annet punktum.

I lov 6. juni 2003 nr. 39 om burettslag skal § 4-18 annet ledd annet punktum lyde:

Skjønet skal styrast av *jordskifteretten*.

I lov 4. juli 2003 nr. 83 om elektronisk kommunikasjon skal § 12-3 tredje ledd fjerde og femte punktum lyde:

Skjønet styres av jordskifteretten. Kongen kan likevel gjøre vedtak for den enkelte sak om at skjønnet skal *styres av tingretten*.

I lov 17. juni 2005 nr. 101 om eidsregistrering skal § 45 annet punktum lyde:

Skjønn blir styrt av *jordskifteretten*.

I lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling skal § 16-12 første ledd lyde:

Skjønn etter dette kapittel behandles av tingretten etter reglene om ekspropriasjon i lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker. Skjønn etter §§ 27-3 og 28-3 behandles av *jordskifteretten* etter samme lov.

I lov 4. september 2015 nr. 91 om posttjenester skal § 55 annet ledd annet punktum lyde:

Skjønet styres av *jordskifteretten*.

3.8 Konsekvensendringer i skjønnsprosessloven og andre lover

3.8.1 Innledning

Skjønnsprosessloven skiller mellom skjønn som styres av en dommer («rettslige skjønn») og skjønn som styres av en lensmann, namsfogd eller politistasjonssjef med sivile rettspleieoppgaver (lensmannsskjønn). Når en avvikler lensmannsskjønnene, bør skjønnsprosessloven justeres slik at den ikke lenger omtaler slike skjønn, jf. punkt 3.8.2

Når en har de to hovedkategoriene skjønn styrt av tingretten og skjønn styrt av jordskifteretten, som også er domstol, gir ikke uttrykket «rettslig skjønn» noen god indikasjon på at det er tale om skjønn styrt av tingretten i motsetning til skjønn styrt av jordskifteretten. En bør i stedet tale om skjønn styrt av tingretten, jf. punkt 3.8.3. For øvrig er lensmannsskjønn omtalt på annen måte i enkelte lover, jf. punkt 3.8.4.

Et særlig spørsmål er om en bør begrense antallet skjønnsmedlemmer i jordskifteskjønn fra fire til to i de tilfellene der det nå foreslås overgang fra lensmannsskjønn til jordskifteskjønn, slik at overgangen ikke medfører vesentlig høyere kostnader for partene. Sett hen til hvor få saker det dreier seg om, synes et slikt spørsmål eventuelt heller å burde reises mer generelt i annen sammenheng. Ordningen blir da som skissert i skjønnsprosessloven § 11: det skal være fire skjønnsmedlemmer dersom ikke annet er bestemt ved lov, eller en av partene krever at det skal være to skjønnsmedlemmer og skjønnsstyreren finner det ubetenkelig.

3.8.2 Skjønnsprosessloven

Det vises til punkt 3.8.1 ovenfor og foreslås:

I lov 1. juni 1917 nr. 1 om skjønn og ekspropriasjonssaker gjøres følgende endringer:

Følgende bestemmelser oppheves:

§ 7, § 9 annet ledd, § 10 annet ledd, § 17 annet ledd, § 24, § 25, § 31, § 38 annet ledd, § 40 første ledd annet punktum, § 45, § 49 og § 54 b annet ledd.

§ 1 skal lyde:

Bestemmelsene i dette kapittel kommer *til anvendelse på skjønn som styres av tingretten, samt på skjønn som styres av jordskifteretten i den utstrekning det følger av jordskiftelova § 5-7.*

§ 6 første ledd skal lyde:

Skjønnsforretningen holdes i den *rettskrets hvor gjenstanden for skjønnet befinner seg.*

§ 8 første ledd skal lyde:

Begjæring om en skjønnsforretning fremsettes ved prosesskriv eller muntlig for den *rett som skal styre forretningen.*

§ 11 første ledd skal lyde:

Antall skjønnsmedlemmer skal være *fire dersom* ikke annet er bestemt ved lov. *Skjønnet* settes med to skjønnsmedlemmer dersom en av partene krever det og skjønnsstyreren finner det ubetenkelig. I særlig vanskelige og omfattende saker settes retten med seks skjønnsmedlemmer dersom partene krever det og skjønnsstyreren finner det påkrevet.

§ 12 første ledd skal lyde:

Skjønnsmedlemmer tas av det utvalg som omhandles i § 14 første ledd. *Oppnevningen foretas av skjønnsstyreren.*

§ 13 skal lyde:

Når *det etter domstolloven § 20* er oppnevnt en særskilt skjønnsstyrer for en forretning som strekker seg gjennom flere kretser, skal de samme skjønnsmedlemmer gjøre tjeneste i alle kretser. *Skjønnsmedlemmer oppnevnes av skjønnsstyreren.*

§ 20 a skal lyde:

Godtgjørelse til skjønnsmedlemmer fastsettes av skjønnsstyreren etter forskrifter gitt av Kongen. *Fastsettingen kan ankes etter reglene i rettshjelploven § 27.*

§ 33 a første ledd skal lyde:

Begjæring om overskjønn framsettes for den *retten* som har avsagt *underskjønnet*. *Begjæringen forkynnes* for motparten, og det settes samtidig frist for uttalelse. Fristen bør normalt være tre uker.

§ 34 første ledd oppheves. Nåværende annet og tredje ledd blir første og annet ledd.

§ 50 skal lyde:

Avgjørelse av tvist etter § 48 *kan* bare angripes ved begjæring om overskjønn når avgjørelsen går ut på å fremme saken.

§ 52 skal lyde:

Oppstår det slik tvist som nevnt i § 48 og skjønnet blir fremmet, kan hver part kreve at det blir gitt alternative takster på grunnlag av forskjellige påstander. Selv om det ikke oppstår tvist etter § 48, kan det avgis alternative takster, når en part begjærer det og retten samtykker.

§ 58 annet ledd skal lyde:

Erstatningen fastsettes av skjønnsstyresen *ved kjennelse*.

3.8.3 Uttrykket «rettslig skjønn»

Det vises til punkt 3.8.1 ovenfor og foreslås at uttrykket «rettslig skjønn» erstattes av «skjønn styrt av tingretten», «skjønn» e.l. i følgende bestemmelser:

- Lov 21. februar 1930 nr. 21 om skifte § 125
- Lov 21. juni 1963 nr. 23 om vegar § 60 (som endret ved lov 21. juni 2013 nr. 100)
- Lov 15. desember 1967 nr. 6 om patenter § 70
- Lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner § 12
- Lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensninger og om avfall § 22
- Lov 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk mv. §§ 27 og 31
- Lov 19. juni 1992 nr. 59 om bygdeallmenninger § 6-11
- Lov 5. juni 2009 nr. 35 om naturområder i Oslo og nærliggende kommuner § 11
- Lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold § 51 annet ledd
- Lov 19. juni 2009 nr. 101 om erverv og utvinning av mineralressurser § 53
- Lov 21. juni 2013 nr. 100 om fastsetjing og endring av eigheds- og rettshøve på fast eigeom m.m. § 5-7

3.8.4 Andre lover som omtaler lensmannsskjønn

Lensmannsskjønn er nevnt i rettshjelpsloven § 10 som en sakstype det kan tilstås fritt rettsråd for. Bestemmelsen må justeres. Konkret lovforslag anses overflødig i høringsnotatet her.

Lensmannsskjønn er nevnt i rettsgebyrloven § 5 a nr. 2 og § 11. Bestemmelsene må justeres.

3.9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Som gjennomgangen over viser, var det i 2014 omtrent like mange lensmannsskjønn som det er antall lover som åpner for lensmannsskjønn. Det innebærer at det er meget få slike skjønn. Når det foreligger en slik sak, må skjønnsstyreren måtte bruke uforholdsmessig mye tid på å bli fortrolig med skjønnsprosessen og den aktuelle typen skjønn. Namsfogden i Oslo har tidligere pekt på at gjennomsnittlig tid for et skjønn er 54 timer. Jordskifterettene har en langt bedre, stående kompetanse i skjønsspørsmål og vil trolig bruke vesentlig mindre tid pr. sak. Det legges til grunn at den foreslåtte overføringen av skjønnsoppgaver fra politi- og lensmannsetaten til jordskifterettene kan håndteres innenfor gjeldende budsjetttrammer uten noen rammeoverføring.